

Філіна В.А.

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ

Актуальність. Основою професійної підготовки та майбутньої педагогічної майстерності студентів, крім усього іншого, повинна бути професійна культура, а це в свою чергу неможливо без активізації професійного мовлення.

За допомогою слова тренер керує навчальним процесом, практичними діями, передає своїм вихованцям необхідні знання, прищеплює навички правильної поведінки [4,5].

Про значення професійного мовлення в діяльності фахівців в галузі фізичної культури і спорту говорять провідні дослідники, такі як: М.М. Бахтін, О.Ф. Бондаренко, Л.С. Виготський, М.І. Жинкін, І.О. Зимня.

Мова тренера з дзюдо пов'язана з мовно-руховою координацією, під якою розуміють вміння одночасно показувати і пояснювати вправу, технічний елемент, не порушуючи ні якість його виконання, ні плавність і виразність мовлення [6,7,9].

Спілкування тренера — це процес встановлення і розвитку контактів між вихованцем та тренером, який породжується потребами спільної діяльності, виробленням єдиної стратегії взаємодії і супроводжується обміном інформації, сприйняттям та розумінням. Важливу роль у цьому процесі відіграє етика спілкування, висока комунікативна культура тренера, яка сприяє встановленню довірливих, доброзичливих відносин з вихованцями [1].

Невміння тренерів налагоджувати контакт із своїми вихованцями, його батьками, працівниками спортивної школи є актуальною проблемою не тільки на теренах України, але і за її межами. В Україні проблема пошуку шляхів формування комунікативної культури майбутніх тренерів вирішується, але недостатньо ефективно [3,8]. Технології формування

комунікативної культури мають передбачати формування мотиваційної основи діяльності, засвоєння студентами системи гуманістичних цінностей, включення їх у ситуації практичної дії, стимулювати до самовдосконалення [4,6].

Мета дослідження – дослідити сформованість комунікативної культури у студентів.

У даному дослідженні були визначені наступні **завдання**:

1. Вивчити та узагальнити літературні дані з проблеми, яка досліджується.
2. Провести анкетування на визначення структурно-компонентного складу професійно-етичної культури у майбутніх тренерів.
3. Визначити загальну сформованість комунікативної культури у майбутніх тренерів.

Для вирішення поставлених завдань нами були використані наступні **методи дослідження**: збір та обробка інформації, анкетування, педагогічне спостереження, опитування, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Дослідження проводилось протягом вересня – жовтня 2015 року, на базі факультету фізичного виховання і спорту Житомирського державного університету імені І.Франка.

З метою дослідження сформованості комунікативної культури у майбутніх тренерів нами було проведено анкетування серед студентів факультету фізичного виховання і спорту. Було охоплено 20 студентів 4-го курсу. Діагностичний інструментарій анкетування склав опитувальник „Оцінка комунікативної культури майбутніх тренерів”.

Дана анкета науково-дослідної роботи відображає рівень сформованості комунікативних якостей, знання такого поняття як «комунікативна культура» та комунікативну взаємодію майбутніх тренерів з оточуючим середовищем. За їх сукупними результатами нами у ході дослідження оцінюється сформованість комунікативної культури та загальний рівень готовності студентів факультету фізичного виховання і спорту до комунікативної взаємодії у професійній діяльності.

Рис.1. Визначення рівня знань про комунікативну культуру як педагогічну ланку серед майбутніх тренерів

Для того, щоб визначати сформованість комунікативної культури у студентів, ми запитали у них про комунікативну культуру як елемент педагогічної культури. Результати опитування наведені у діаграмі (рис.1).

За даними нашого дослідження на запитання «Чи знаєте Ви, що таке комунікативна культура?» позитивно відповіли 72% студентів, що свідчить про часткове розуміння комунікативної культури.

Запитання «Чи вважаєте Ви міміку, жести одним із засобів комунікації?» змусило думки студентів розділити порівну. Таким чином, позитивна та негативна відповіді склали 50%.

На запитання «Чи вважаєте Ви, що комунікативна культура є невіддільною складовою загальної культури освіченої людини?» відповіли позитивно 60%. Також, ми встановили, що 43% студентів вважають комунікативну культуру набутою.

Отже, середній показник загальної обізнаності про комунікативну культуру склав 57%. Це свідчить про деяку недостатність теоретичних знань про культуру спілкування. Адже першим завданням, що постає перед тренером, є психологічна підготовка вихованця, в якій безпосередню участь беруть всі засоби комунікації, що застосовує тренер, а саме: жести, міміка, манера говоріння. І саме від правильності вибору засобів комунікативного спілкування залежить подальша поведінка вихованця. Тому, знання основ

комунікативної культури спілкування серед тренерів є актуальною проблемою в наш час.

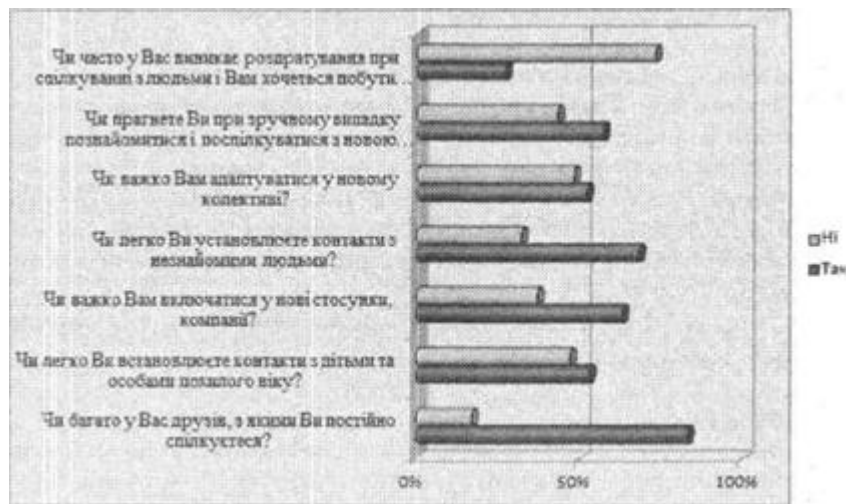
Оскільки рівень знань в загальному про культуру спілкування, на нашу думку, не дає загальної картини сформованості комунікативної культури у майбутніх тренерів, тому ми дослідили рівень сформованості комунікативних умінь і навичок майбутніх спеціалістів сфери фізичного виховання.

Отже, нами проводилась оцінка сформованості комунікативних умінь та навичок майбутніх тренерів.

Найвищий показник позитивної відповіді був зафіксований на запитання «Чи вважаєте Ви себе комунікативною людиною?» - 77%, а найнижчий показник (43%) на запитання «Чи обдумуєте Ви попередньо свої ідеї та пропозиції, аби не говорити незрозуміло і сплутано?». Такі відсоткові показники на дані питання є свідченням того, що більша частина студентів має комунікативні вміння, проте чітко, лаконічно, вдумливо та грамотно висловлюватися не вміє. Ці показники підтверджує наступне питання — «Ви завжди говорите ясно, чітко, повно, ввічливо?». Відповіли «ні» більша половина студентів – 57%.

Запитання «Чи підбираєте Ви слова відповідно рівню підготовки та розуміння співрозмовника?» мало відповідь «так» лише 57%, а питання «Чи вмієте Ви гармонійно сполучити жести, міміку, інтонацію із змістом мовлення?» - 53%. Такі показники можуть демонструвати невміння правильно підбирати засоби комунікації залежно від мети, обставин та особливостей людини.

Таким чином, дослідження виявило середні показники (59%) сформованості комунікативних умінь та схильностей майбутніх тренерів.

Рис. 2. Рівень сформованості комунікативної взаємодії у майбутніх тренерів

Низький рівень володіння тренера комунікативною культурою призводить до розчарування вихованців у своєму тренерові. Саме це і було мотивом дослідження сформованості комунікативної взаємодії у майбутніх тренерів. Дані проведеного дослідження зображені на рисунку 2.

Так, на запитання «Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтесь?» студенти відповіли «так» 83%, проте відсотковий показник на запитання «Чи легко Ви встановлюєте контакти з дітьми та особами похилого віку?» склав 53%. Такі показники вказують на те, що студентам легше встановлювати контакт з їх ровесниками, з особами, які відносяться до кола їх спілкування, та з тими, що викликають інтерес, ніж з дітьми та особами похилого віку.

Запитання «Чи важко Вам включатися у нові стосунки, компанії?», «Чи легко Ви встановлюєте контакти з незнайомими людьми?», «Чи важко Вам адаптуватися у новому колективі?», «Чи прагнете Ви при зручному випадку познайомитися і поспілкуватися з новою людиною?» отримали позитивну відповідь відповідно - 63%, 68%, 52%, 57%. Наведені попередньо дані можуть свідчити про те, що деяка частина охоче встановлює нові знайомства, легко адаптується у новому колективі. Це є хорошою ознакою того, що студенти в своїй майбутній практиці зможуть і надалі створювати

продуктивні комунікативні зв'язки, що полегшить їх роботу та спілкування з вихованцями.

Отже, за даними дослідження сформованість комунікативної взаємодії серед студентів майбутніх тренерів складає близько 61%.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено:

1. Сформованість комунікативної культури у майбутніх тренерів передбачає володіння мовленнєвими вміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення комунікації.
2. Середній показник загальної обізнаності про комунікативну культуру студентів склав 57%, середній показники сформованості комунікативних умінь та схильностей – 59% та середнє значення рівня комунікативної взаємодії – близько 61%.
3. Загальний показник сформованості комунікативної культури у майбутніх тренерів сягає достатнього рівня.

Література:

1. Акімова О. В. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Акімова. — Тернопіль, 2010. — 43 с.
2. Деркач А.А. Творчество тренера. / А.А. Деркач, А.А. Исаев. – М.: ФиС, 2012.–239 с.
3. Зеліско Л. Культура як складова професійної підготовки особистості / Любов Зеліско // Педагогіка і психологія професійної освіти. — Львів, 2009. — №4. — С. 51—62.
4. Исаев И.Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы. – Москва – Белгород, 2013. – 142 с.